

Inhoud

10 - IJSLAND BLUES

We reden langs stranden vol zilverkleurig drijfhout uit Siberië en fladderende stukken grijze schapenwol. Langs grijze huizen met dichte luiken als gesloten oogleden. De natuur was eensgezind in zijn sobere kleurkeuze. Alleen de mens liet felgekleurd plastic achter.

32 - DE IJZIGE STILTE VAN GROENLAND

“En dan nu de ijsbeer”, had Scoresby na mijn eerste pogingen opgewekt gezegd. En kwam met nog zwaarder geschut. Maar ik had bedankt. Ik wilde niets meer doden, zelfs niet in mijn fantasie.

64 - DE RIJKDOM VAN BOER JÓHANNUS

Jóhannus strekt zijn armen uit in beide richtingen. De fjorden, de oceaan, de hijgende vogels op de klif. Dit is zijn wereld.

86 - DE ONWEERSTAANBARE AANTREKKINGSKRACHT VAN HARRIS

Ook hier staan de tombes keurig in een rij. En dan ineens: Granny! Boven aan de heuvel is de koosnaam in paarse letters tussen de graven geplaatst. In slingerend verdriet doorbreken ze de rechtlijnigheid.

112 - DE BROEDERSCHAP VAN RØVÆR

Røvær, het eiland van de zwarte weduwen, luidde de titel al in ons hoofd. Wij zagen slechts penseelstreken. De details kwamen later.

130 - DE MYTHE VAN KIHNU

‘Vrouweneiland’, luidt de bijnaam van Kihnu. ‘Het laatste matriarchaat’, lispelt Google. Over mannen rept niemand. Die vertoeven onzichtbaar in de coulissen van de vrouwenlevens. Een eiland met alleen maar vrouwen. Dat kan niet waar zijn.

Voorwoord

Wat een eiland is? Voor mij is het terug naar de basis. Het is rust. Met je voeten in de aarde. Als windsurfer leef ik van de elementen en ben ik verslaafd aan buiten zijn. Een eiland is thuiskomen bij je ouders. Texel is mijn basis. Mijn jeugd speelde zich af op een biologisch-dynamische boerderij op het eiland. Een gemeenschap binnen een gemeenschap.

Er was sociale controle, in dit boek ook meerdere malen genoemd. Op Kihnu is die controle vergaand, op Røvær vooral zorgzaam. Op Texel lag dat anders, de gemeenschap was ook groter dan die in dit boek wordt beschreven. Ik vond die controle heerlijk. Het maakte vooral dat je ergens thuishoort. Dat gevoel, dat zit in je DNA.

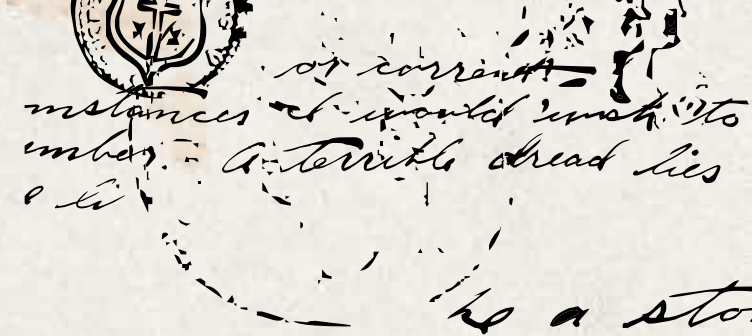
Ik woon al vanaf mijn geboorte op het eiland. Soms kom ik mensen met wie ik opgroeide buiten het eiland tegen. Er is dan altijd dat gevoel van herkenning. Dat wij-van-het-eiland-gevoel.

De essentie van een eilandgemeenschap draait om vertrouwen. Je gaat onaangekondigd bij elkaar langs. Gewoon door de achterdeur naar binnen. Een reden heb je niet nodig, anders dan dat je toevallig langsreed. Inmiddels verblijf ik in Amerika. Daar moet je niet proberen om spontaan bij iemand achterom te gaan. Dan word je meteen voor je kop geschoten.

De essentie van een

eilandgemeenschap draait

om vertrouwen.

Anders dan op veel eilanden in dit boek, worstelt Texel niet met een leegloop, maar je moet je er wel van bewust zijn dat er qua ondernemen een limiet is aan de ruimte en het aantal mensen op een eiland. Tegelijkertijd zou je kunnen zeggen dat mensen juist door die beperkingen heel creatief worden.

Van een toenemend tekort aan levenspartners zoals op het Schotse Harris dreigt, is op Texel geen sprake. Wel is de spoeling dunner. Als puber is de kans groot dat als je met een meisje gaat stappen, ze ook al eens met een van je vrienden is uitgegaan.

Een eiland is onmiskenbaar verbonden met water. Op Røvær leidde dat water tot een tragedie die mensen voor altijd met elkaar verbond. Op Groenland betekent het bevroren van de zee vrijheid in een land zonder wegen. Op Kihnu was het water de weg naar ontsnapping onder een communistisch Sovjetregime.

Voor mij vormt de zee het begin van mijn surfcarrière. Op de Waddenzee bij Dijkmanshuizen stond ik voor het eerst op een plank, daarna volgde Paal 17 aan de Noordzee. Van daar trok ik mijn board door het zand naar zee. Rond het eiland leerde ik de golven kiezen en de wind lezen.

Dorian van Rijsselberghe,
tweevoudig olympisch kampioen windsurfen

33/3
1 9/11
2 8/11/25

Gints

MAY 18
Dames
Helo
Kamp...
Kawai

AUG 3

Het desolate eiland

IJSLAND *blues*

Regen ratelt in salvo's op het aluminium dak van

Ytra Lón. "Buitenmeer", had Mirjam gezegd op mijn vraag

wat de naam van de boerderij betekent. Ik weet niet wat een

buitenmeer is. Ook niet in mijn eigen taal.

Eidereenden geven niks om taal. Die dobberen gewoon op

een buitenmeer. Rátátátátá, vuurt de regen.

Het licht wil maar niet wijken. Halsstarrig houdt een strook wit, boven de berg Hleiðólfssjall, de nacht op afstand. Veertig kilometer ver werpt het een bleek schijnsel over Langanes, een schiereiland gevormd als een eend die reikhalzend over zee uitkijkt. Alsof het dier, net als ik, aan het licht wil ontsnappen.

Twee uur 's nachts. Buiten is het dag. Mijn ogen branden. Ik heb de slaapkamer geblindeerd maar als ik naar het toilet ga, vloeit het daglicht gretig terug door het badkamerraam. Mijn lichaam is van slag, protesteert tegen zoveel overvloed. Het is zomer in IJsland. En koud. Ik ben met mijn sokken aan in bed gestapt.

Aan de andere kant van de kamer slaapt de fotografe. Een mummie verpakt in een dekbed. Alleen een pluk zwart haar geeft aan dat zij het is. Als ik mijn positie moest vrijgeven, zou ik zeggen dat ik in de kont van de eend lig, op zo'n veertien kilometer van Þórshöfn. Met z'n ruim 400 zielen in deze contreien al snel een stad van formaat.

Waarom ik in de kont van de eend lig, is niet zo eenduidig te beantwoorden. In ieder geval niet vanwege het weer. Regen ratelt in salvo's op het aluminium dak van Ytra Lón.

Alleen de schapen en de vogels

zijn hier met velen.

“Buitenmeer”, had Mirjam gezegd op mijn vraag wat de naam van de boerderij betekent. Ik weet niet wat een buitenmeer is. Ook niet in mijn eigen taal. Eidereenden geven niks om taal. Die dobberen gewoon op een buitenmeer. Rátátátátá, vuurt de regen.

Ik klim mijn bed uit, graai een trui en bergschoenen van de vloer en loop het onderkomen uit. Op de gang sta ik in Midden-Amerika op een zomerse dag. Mirjam heeft de gastenverblijven in felle kleuren geschilderd. Wij wonen zuurstokroze. Uitdagend klimmen de tropische planten omhoog. Alsof ze hun tong uitsteken naar het bescheiden grijs en groen van IJsland.

Buiten is het land koud en nat. Buiten sopt het gras te veel om gehooïd te kunnen worden. Ik kijk naar de berg achter de boerderij. Vanmiddag hingen over Hleiðólfssjall de handjes van Sauron, grijszwarte wolken die over de bergkam grepen. Het was Sverrir die Sauron had genoemd en op de wolken had gewezen. “IJslanders hebben zoveel namen voor sneeuw en wolken”, had Mirjam gezegd.

Mirjam. Om haar zijn we hier. Ze groeide op tussen de Friese wateren, maar streek zo'n dertig jaar geleden neer in het noordoosten van IJsland. Tussen verlaten boerderijen, dichtgespijkerde dorpswinkels en ingebakerde hooibalen, achtergelaten als knikkers in

een zandbak. Alleen de schapen en de vogels zijn hier met velen.

“Waarom?”, wil ik weten. Voor mij is IJsland te leeg, te veel gras, te weinig bomen. Voor Mirjam is Nederland te vol, te druk. Alleen in het gebrek aan bomen vinden we elkaar. Om de boerderij hebben ze struiken geplant om de wind te breken. In haar keuken vol kleur, had ze over de vraag nagedacht.

Het gelukkige eiland

De ijzige stilte van GROENLAND

Vanaf Walrusbaai slingert een bruin stenig pad langs kale rotsen het dorp in. Er zitten kuilen in de weg die in de zomerperiode vol water staan. Sneeuw op de toppen en langs de randen van het pad herinnert eraan dat de winter hier bijna het hele jaar voortduurt.

Kleine houten
huisjes liggen op
rotsige terrassen
aan een baai.

“Je praat veel.” Hij zegt het rustig, niet beschuldigend, slechts als constatering aan het eind van iets dat je met moeite een gesprek kunt noemen. Ik stel een vraag en hij staart naar het tafelblad, glimlacht en knikt dan. Buiten, met zijn poolhonden, was hij al niet spraakzaam. Maar nu, in de warmte van mijn onderkomen, is de jager nog zwijgzamer alsof met het afpellen van zijn jas en muts, ook zijn taalvermogen afneemt.

Of hij respect betoont aan de dieren die hij doodt, had ik tot slot gevraagd. Terwijl ik op zijn antwoord wacht, kijk ik naar buiten. Naar het blauwe huis aan de baai. Het kon wel een lik verf gebruiken. Aan de waslijn wappert wat een week eerder nog een ijsbeer was.

Nanorpoq, “hij heeft een ijsbeer gedood”, zeggen de mensen hier vol trots. Martin, de jonge man tegenover me, doodde er drie dit jaar en daarmee is de stand op dertig dode ijsberen gekomen. Nog vijf en dan zitten ze aan de oostkust van Groenland aan hun quotum.

Veertig kilometer heeft de ijsbeer afgelegd. Vanaf de overkant van het fjord. “Ze wachten op het ijs om

terug te keren”, had Scoresby me verteld. Scoresby was de jager van de waslijn. Vernoemd naar het fjord waaraan hij woont. Dat op zijn beurt vernoemd is naar een Schotse onderzoeker. De Inuit zelf noemen het Kangertittivaqfjord.

“In deze periode hebben de beren honger. Ze hebben het ijs nodig om op zeehonden te kunnen jagen. Soms drijft de honger hen naar het dorp en

loopt dat hoe dan ook fataal af. Meestal voor de ijsbeer.” Hij had het me verteld tijdens de schietinstructies op Walrusbaai. De baai ligt op een paar kilometer van het dorp en is de uitvalsbasis voor alle activiteiten die niet in het dorp kunnen worden gedaan:

Het rijke eiland

De rijkdom van boer JÓHANNUS

Voor de jonge schapenboer Jóhannus is het eeuwenoude dorpje

Trøllanes op de Faeröereilanden meer dan genoeg.

“Veel meer heb je als mens toch niet nodig?”

Trollanes - Halverwege de heuvel houdt Jóhannus halt. Hij draait een kwartslag en wijst op Trollanes. Kleintjes ligt het dorp onder ons. Nietig naast die immense oceaan. Erachter verspert een stomp plateau de uitgang van het dorp naar de rest van het eiland Kalsoy.

Alsof het nog niet geïsoleerd genoeg is op het uiterste puntje van een eiland, in het midden van een oceaan, rijzen er uit zee ook nog eens twee bergkolossen op die het gehucht verder afsluiten.

Ik moet ineens denken aan de IJslandse thrillerserie Trapped. In het oosten van IJsland - op een uur vliegen van de Faeröereilanden waar ik nu sta - sneeuwt een dorp aan de ferryhaven in. De passagiers van de ferry en de dorpelingen zijn tot elkaar veroordeeld na een ingenieuze kat en muisspel waarbij steeds nieuwe doden vallen.

Jóhannus kan zijn
voorouders tot
500 jaar terug volgen.
Hier in dit dorp.
Een dorp dat nooit veel
groter wordt, maar ook
niet krimpt.

Het gebeurde op de top van de heuvel. Net na de bocht. Ze waren even gestopt op het zompige plateau vol grazende schapen. Boven hadden donkere wolken elkaar nagejaagd. Regen was met venijn op de voorruit gespat. Onder hen had de zee iedere illusie van blauw al lang verloren. Kolkend zwart had ze op de kust gebeukt.

Iets had zich in hun geroerd. Ze konden niet met zekerheid zeggen wat. Ontroering? Verbondenheid? Met elkaar? Met dit eiland? Ineens waren de tranen over hun wangen gerold. Er was iets beginnen te dagen: Dit was het! Hier hoorden ze thuis. Ze waren zojuist hun toekomst binnengereden. Hier zal hij op een dag zijn dromerige foto's van eilandvegetatie baren, hier zal zij de fundering leggen voor Mustheb, een ecologisch mosterdimperium, bestierd vanuit de punt van Harris.

Harris. Altijd in een adem genoemd met Lewis. Lewis & Harris. Als twee ontdekkingsreizigers uit een voorbije eeuw. Maar Harris gaat nergens heen. Het ligt al sinds mensenheugenis in de Schotse Buiten-Hebriden. Lewis is zijn grote broer. En eigenlijk is ook dat niet waar: het is één eiland door de mens in tweeën geknipt.

Je ontsnapt nu eenmaal
niet aan de eilanden.

Niet letterlijk, maar cultureel. Lewis is het grootste, bovenste deel. Daar waar de baaien en inhammen er een driehoek dreigen af te scheuren, begint Harris. Noord-Harris welteverstaan. Zuid-Harris is het schiereiland dat eraan vasthangt. Als een winkelhaak in een stukje stof.

“Cultureel is er een wereld van verschil tussen Lewis en Harris”, zal de gepensioneerde Hamish ons later uitleggen tijdens een tocht over het eiland. “Je zou kunnen stellen dat de mensen van Lewis wat wereldvreemd zijn. Lewis leidt aan het grotestadsyndroom. Het syndroom waarbij een stad prima voor zichzelf kan zorgen en dus niet taalt naar de rest van de wereld. Een kleine gemeenschap als Harris kan zich dat niet permitteren. Die moet zich openstellen. Ook naar *incomers*, de nieuwe eilandbewoners.”

Harris is oud, maar Lewis is ouder. De oudste steen onder Schotse bodem, komt van Lewis. Harris heeft andere wapenfeiten. *Na Hearadh*, zoals de bewoners het in hun Keltische tongval noemen, is ruiger. Met heuvels van turf en hagelwitte stranden aan een azuurblauwe zee. Een tropisch eiland verpakt in een winters tenue. Geboortegrond van de MacLeodclan, niet te verwarren met de MacLeodclan van Lewis. Beroemd vanwege de Harris-tweed, gedomineerd door de Wee Frees, en de nog fundamentalistischer Wee Wee Frees. Schotlands laatste gereformeerde bolwerken met de soundbite van een chocoladewafel.

Het zou uiteindelijk nog ruim drie jaar duren voordat incomers Heike Winter en fotograaf Stephan Maria Aust Duitsland definitief achter zich laten om gehoor te geven aan de lokroep van Harris. Hoewel de openbaring, zoals de religieuze eilanders het ongetwijfeld noemen, tijdens hun vakantie heftig is geweest, wilden ze zich niet hals over kop in het avontuur storten.

“We waren gegrepen door het eiland. Het was heftig en onverwacht. Maar we zijn niet naïef. Wel wilden we zeker weten dat wat we op die berg gevoeld hadden geen bevestiging was. De winter is een uitdaging hier. De wind, het donker en de onophoudende regen, vergt veel van een mens”, stelt Stephan als de fotografe en ik de Duitsers opzoeken. “Dus wilden we eerst de verschillende seizoenen ervaren.”

Niets aan hen verraadt dat ze incomers zijn. Stephan met zijn grote postuur en lange zwarte haar zou zo een afstammeling van een MacLeod kunnen zijn. Ze wonen in een klein huisje aan de weg naar Leverburgh, een plaats die wel vaker mensen met dromen aantrekt. Zoals William Lever oftewel Lord Leverhulme. Een politicus, filantroop en zeepmagnaat die met Sunlight en Lux de grondlegger van Unilever zou worden.

Een man zo smoorverliefd op Lewis en Harris, dat hij ze na de

De broederschap van RØVÆR

Het tragische
eiland

Was dat wat Røvær was? De ideale gemeenschap?

Is deze gemeenschap van 114 mensen verspreid over

houten huizen op een rots in zee precies goed?

Het is guur buiten,

te guur om buiten te zijn.

Røvær – Vroeg of laat, hoe je het ook wendt of keert, struikel je over de tragedie van Røvær; Bij Jan, 's avonds als de koffie al koud is en de zee tegen het eiland spat; bij Vivian terwijl haar voorouders je vanaf de wand aanstaren. Of zoals nu, op het late middaguur bij Ingrid.

Het duurt even voor we haar huis hebben gevonden. "Je kunt het niet missen", had Randi nog gezegd. Maar de fotografe en ik zijn mollen als het om navigatie gaat. Randi is onze reddingsboei. De vrouw van wie iedereen zegt: "Vraag Randi maar, die weet dat wel." Randi had ons naar Ingrid verwezen.

Het is guur buiten. Te guur om buiten te zijn. De novemberregen valt al sinds de vroege morgen. Windvlagen slaan genadeloos op de vissersboten, laten de touwen en dekzeilen klapperen.

Voorzichtig kloppen we op de deur van een houten woning aan

het einde van een pad naar zee. "Velkommen!", klinkt het vanuit de ingewanden van het onderkomen. Een kleine blonde vrouw doet open. Ingrid.

Ze werd zo'n 65 jaar eerder geboren op Røvær. Het eiland van haar hart dat ze desondanks als tiener de rug toekeerde. "Wie niet viste, had weinig om voor te blijven." Ze schenkt koffie in op de tafel voor het raam. Erachter ligt de zee. Verraderlijk kalm. Maar

iedereen op het eiland weet dat schijn bedriegt. Binnen bij Ingrid is het warm. Te warm. Ik zie hoe de fotografe wegdoezelt op een stoel tussen de nog onuitgepakte dozen. Na een leven vol omzwervingen is de voormalige schooljuf voorgoed terug in haar ouderlijk huis.

Zij, de dochter van de laatste Viking. Haar vader had zich op het eiland genesteld als vuurtorenwachter

nadat hij haar moeder het hof had gemaakt met hetzelfde vuur waarmee hij de bakens aan zee verlichtte. "Geen mooier man op het eiland dan de Viking", had Jans vrouw me die morgen met een klopje op mijn hand bezworen.

33/3
1 9/11
2 8/11/25
MAY 18
AUG 3
1885
Dames
Lansburgh
Kauai

Het vrouwen eiland

De mythe van KIHNU

Er loopt een hobbelige tweebaansweg tussen de Baltische staten die voornamelijk door vrachtwagens wordt gebruikt. Ingeklemd tussen een partij hout en een koelwagen vol vlees, rijden wij. Twee vrouwen in een auto op weg naar een eiland vol vrouwen.

Het moet een bijzonder gezicht zijn geweest: die vrouwen - gezeten op hun Russische motor met zijspan - jakkerend over de zanderige paden van Kihnu, terwijl de wind over het riet jaagde en aan hun rode gebloemde hoofddoeken trok. Soms moesten ze gaan staan en iets vooroverbuigen om die wind het hoofd te bieden. Als de zeebries te vrijpostig dreigde te worden, gleeed een hand geroutineerd naar de rood gestreepte rok om het voor opwaaien te behoeden.

Rood. In al z'n schakeringen. Het is de kleur van de vrouwen van Kihnu. Symbool voor jeugdigheid, voor geluk en onbezonnenheid. Het tartte destijds de soberheid van het Sovjetregime, het spot met het grijs van de zee en de lange Estlandse winters.

We arriveren per boot op een avond in het voorjaar als de dagen lengen. Vanaf de horizon werpt de zon een laatste handkus over het water en laat zich dan langzaam achterover zakken in de Golf van Riga. Aan de kade wacht een motor met zijspan haar vrachttje op.

Er is, sinds de jaren zestig, toen de motoren hun intrede deden, weinig veranderd op het

Rood. In al z'n schakeringen.

Het is de kleur van
de vrouwen van Kihnu.

Estlandse eiland constateer ik als de ferry aanmeert. Overal lopen vrouwen in rood gestreepte rokken. Ook de gebloemde hoofddoeken dragen ze nog. Alleen de oude motoren maakten plaats voor auto's. Aftandse rammelbakken met een plaatselijk kenteken, slechts bedoeld om over 16 km² eiland te scheuren.

Estland, Letland, Litouwen. Ik moet het rijtje Baltische staten geregeld herhalen om m'n locatie te bepalen. Estland heeft meer dan 2000 eilanden, Letland niet een, maar dat het eiland Kihnu in de baai van Riga ligt, scheidt verwarring. Net als vliegen op Riga.

Buiten de Estse hoofdstad raken we verstrikt in een eindeloze rondweg. Hulpeloos draaien we rondjes als een kever op zijn rug. Grauw tollende gehavende flatgebouwen uit de Sovjetperiode met ons mee. "Waarom is communistische bouw zo deprimerend, zo kleurloos?", vraag ik de fotografe als we voor de vijfde keer een afslag voorbijschieten. "Esthetiek diende geen rol, functionaliteit was alles", zegt ze, terwijl ze opnieuw een afslag mist.

Na Riga het platteland van Letland, en dan het platteland van Estland. Plat als ons eigen Nederland. Waar in Nederland de lente de bomen al heeft doen uitbotten, staat de natuur hier nog in de startblokken. Grijs en bruin voeren de boventoon. Er loopt een

hobbelige tweebaansweg tussen de Baltische staten die voornamelijk door vrachtwagens wordt gebruikt. Ingeklemd tussen een partij hout en een koelwagen vol vlees, rijden wij. Twee vrouwen in een auto op weg naar een eiland vol vrouwen.

Dat we naar Kihnu reizen, op drie uur rijden en een uur varen van Riga, is het gevolg van hardnekkige mythevorming. 'Vrouweneiland', luidt de bijnaam van Kihnu. 'Het laatste matriarchaat', lispelt Google. Over mannen rept niemand. Die vertoeven onzichtbaar in de coulissen van de vrouwenlevens. Een eiland met alleen maar vrouwen. Dat kan niet waar zijn.

Het is ook niet waar. Op de ferry ontdekken we dat Kihnu wel degelijk mannen telt. Ze scholen samen in een hoek van het schip. Nors staren ze vanonder hun pet naar het televisiescherm hoog aan de wand. Een hand stevig om een fles bier. Misschien is er moed nodig om een vrouweneiland binnen te varen?

"De mensen van Kihnu zijn gewoon verlegen en wenden hun hoofd af als ze vreemdelingen zien", zal onze gastvrouw Mare Mätas later verklaren als ik vraag waarom niemand ons groet. Dat het nog niet zo heel lang geleden is dat er ook op vreemdelingen werd geschoten, vertelt ze pas later. "We zijn niet zo dol op *Massakas*, vastelanders."

Het is het bekende verhaal. Door de armoede en de geïsoleerde ligging in de Golf van Riga is Kihnu vrijwel onaangetaast gebleven. Niemand die enige interesse in het eiland toonde. De bevolking was simpelweg

RECOMMENDED

Lady 3
Gent 1
Gents 2

